

ЯМПІЛЬ – НОВА ВЕРХНЬОПАЛЕОЛІТИЧНА ПАМ'ЯТКА ПІВНІЧНОГО ПОДІЛЛЯ

Андрій БОГУЦЬКИЙ¹, Олександр СИТНИК², Марія ЛАНЧОНТ³,
Олена ТОМЕНЮК^{1,2}, Кароль СТАНДЗИКОВСЬКИЙ³, Пшемислав МРОЧЕК³

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: pleistocene@ukr.net, prostolena.87@ukr.net

² Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, м. Львів, Україна

³ Університет Марії Кюрі-Склодовської,
ал. Красніцька, 2cd, 20-718, м. Люблін, Польща, e-mail: lanczont@poczta.umcs.lublin.pl,
karol.standzikowski@poczta.umcs.lublin.pl, loess@poczta.umcs.lublin.pl

Верхньопалеолітична пам'ятка Ямпіль пов'язана з наддубнівським лесом (MIS 2) добре стратифікованого розрізу лесово-грунтової серії Північного Поділля. У розрізі репрезентовані відклади середнього і верхнього плейстоцену. Особливо яскраво представлений горохівський викопний ґрунтовий комплекс (MIS 5), який розвинений частково у давній западині, що сприяло його формуванню і добрій збереженості. В одному із стадіальних ґрунтів горохівського комплексу виявлено викопні фауністичні рештки волохатого мамонта (*Mammuthus primigenius* (?) Blum., 1799), а також численні вуглики. Є великі перспективи виявлення тут середньопалеолітичного культурного горизонту.

Верхньопалеолітичний культурний горизонт представлений колекцією з 12 сколів з двох нуклеусів. Аналіз археологічних матеріалів засвідчив, що це розвинута призматична індустрія верхнього палеоліту, скоріше за все, його другої половини, що відповідає стратиграфічній позиції наддубнівського лесу.

Для порід розрізу Ямпіль отримано низку дат методами TL і OSL-аналізів. Ймовірний час проживання верхньопалеолітичних людей на цій території відповідає інтервалу 29,9±5,3 – 26,2±4,6 тис. р. (за даними TL-датувань) та 25,6±4,6 – 23,2±4,1 тис. р. (за даними OSL-датувань). Найближчими стратиграфічними та хронологічними аналогами з розкопаних пам'яток є другий та третій культурні шари Липи VI.

Ключові слова: верхній палеоліт, лесово-грунтова серія, Північне Поділля, фауна хребетних, TL і OSL-датування.

Верхньопалеолітична пам'ятка Ямпіль розташована в околицях однойменного села Ізяславського р-ну Хмельницької обл. Вона знаходиться на лівому березі р. Горинь, на привододільному схилі лесового плато у глинищі приблизно в 200 м від автомобільної дороги і залізничного переїзду через неї на в'їзді в Ямпіль зі сторони Кременця. Це глинище періодично експлуатується місцевими жителями – ур. Кар'єр біля шиномонтажу (рис. 1, 2).

Розріз лесово-грунтової серії Ямпіль добре стратифікований, містить *in situ* артефакти, а також фауну хребетних та сліди від вогнища. У ньому винятково цікава будова відкладів MIS 5 (горохівський викопний ґрунтовий комплекс), які сформовані частково у крупній палеозападині (катені). Усе це є вагомими аргументами, які свідчать про вагоме значення розрізу для вивчення палеогеографічних умов проживання давньої людини і формування плейстоценових відкладів. Очевидною є необхідність його подальшого вивчення.

Місцезнаходження Ямпіль відкрив А. Богуцький ще 1975 р. Тоді ж у стінках невеликого місцевого глинистого кар'єру виявлено збірку крем'яних сколів палеолітичної доби. У 2013 р. поновлено роботи на розрізі Ямпіль, внаслідок яких нових артефактів, на жаль, не виявлено, однак отримано низку нових матеріалів включно з абсолютними датуваннями порід, фауною

хребетних тощо. Частково ці матеріали опубліковано [Łanczont, Madeyska, Bogucki et al., 2015]. У цій статті головна увага зосереджена на висвітленні археологічних матеріалів, які публікуються вперше.

Рис. 1. Розташування верхньопалеолітичної пам'ятки Ямпіль на космоснімку
Fig. 1. Location of Upper Paleolithic site Yampil on the photo, made from space

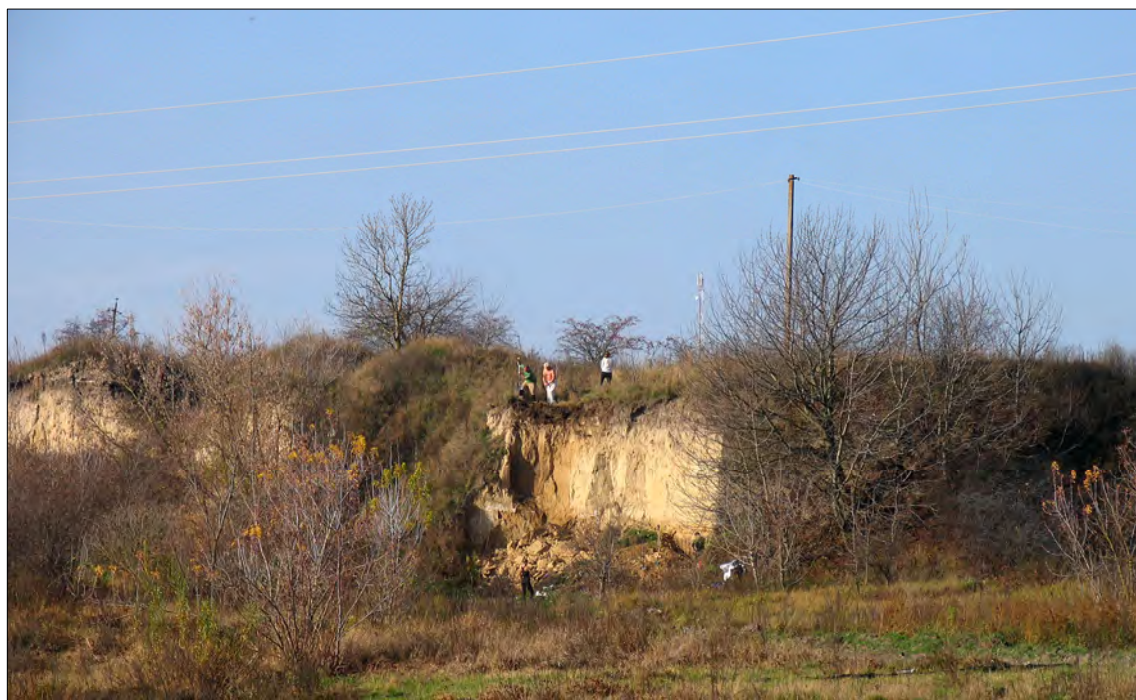

Рис. 2. Загальний вигляд глинища, в якому знаходиться верхньопалеолітична пам'ятка Ямпіль
Fig. 2. General view of the clay pit, where Paleolithic site Yampil was found

Стратиграфія. Розріз Ямпіль репрезентує верхньо- і частково середньоплейстоценову частину лесово-грунтової серії Поділля. Верхньопалеолітичні артефакти виявлено безпосередньо над дубнівським ґрунтом. Опис виконано 2013 р. у декількох розчистках (профілі А, В, С) з огляду на те, що вони представляють різні частини догорохівської западини і сумарно відтворюють особливості будови горохівського викопного ґрунтового комплексу (MIS 5). Наводимо опис геологічного розрізу лесово-грунтової пачки пам'ятки Ямпіль за А. Богуцьким (рис. 3). Опис розпочинаємо з профілю А, який розташований у крайній південно-західній частині розчистки (рис. 4).

Профіль А

Глибина, м

0–1,3

Сучасний чорнозем. Має добре диференційований профіль.

0–0,6

Гумусний (H) горизонт, практично на усю потужність антропогенно порушений. Сучасні артефакти (уламки будівельних матеріалів, шруби) можна зустріти в різних частинах розрізу. Горизонт складений супісками темно-сірими (10YR3/2) у верхній частині і сірими (10YR5/2) – у нижній. На усю потужність породи закипають з HCl. Супіски макропористі, пухкі, переповнені корінням рослин, у нижній частині з червоточинами (до 1 см), заповненими жовтим лесовим матеріалом. Майже на усю потужність гумусного горизонту є господарські ями.

Перехід поступовий, за зміною кольору.

0,6–1,3

Льовіальний (I) горизонт має потужність 0,7 м. Він карбонатний, кротовинний, переповнений псевдоміцелієм, є дутики діаметром до 2 см. Горизонт супіщаний, темно-палевий (10YR7/3), з великою кількістю кротовин діаметром до 10–12 см, заповнених головно гумусним матеріалом. Є велика кількість червоточин (до 1 см, рідко більше), також заповнених гумусним матеріалом. Червоточинами перероблений і матеріал заповнювача кротовин. Супіски макропористі, невеликої щільності, з ясным нижнім контактом.

Перехід ясний, за зростанням щільності порід, помітним зменшенням біогенної переробки.

1,3–1,8

Лес карбонатний, переповнений псевдоміцелієм і дутиками (до 3 см). Він супіщаний, палевий (10YR8/3). Супіски середньої щільності, макропористі, однорідні, з поодинокими сучасними кротовинами.

Нижній контакт ясний. На контакті – зростання щільності, зміна кольору, підкреслюється озалізненням, яке впливає і на колір нижньої частини горизонту, він буріший (7,5YR8/6).

1,6 м – TL 1 – вік порід **24,2±4,0 тис. р.**, OSL 1 – **19,8±3,3 тис. р.**

1,8–2,5

Рівненський горизонт. Він суглинистий, дуже щільний, оглеєний, озалізнений. Озалізнення плямисте (плями діаметром до 5 см), а іноді смуги озалізнення підкреслюють складну внутрішню будову шару. Суглинки карбонатні, голубувато-сірі (10YR7/2), переповнені псевдоміцелієм, бурхливо закипають з HCl. По усьому шару є багато крапкових залізисто-манганових новоутворень. Ділянками видно чітку шаруватість у напрямку схилу.

Нижній контакт ясний, підкреслюється озалізненням. По нижньому контакту зустрічаються щільні карбонатні дутики (до 3 см).

2,5–3,2

Леси шаруваті у напрямку схилу (на схід) під кутом 3–4°С. Характерними ознаками пачки є інтенсивна оглеєність, яка характерна для верхніх 0,1 м пачки. Другий глейовий горизонт зустрінуто в 20–30 см від поверхні пачки, третій – 40–50 см від поверхні пачки. Крім оглеєння, для пачки характерна переробленість хробаками. Червоточини

характерніші для верхньої частини пачки, їхній діаметр 7 мм. У більшості ходи хробаків розташовані вертикально. Для пачки характерне озалізнення плямисте (діаметр плям до 5–7 мм) і по шаруватості. Загальний колір палевий, темно-палевий (7,5YR8/3), а в глейових прошарках – голубувато-сірий (7,5YR8/2). Пачка супіщана, на усю потужність інтенсивно закипає з HCl, містить вторинні карбонати, включаючи дутики до 3 см, є псевдоміцелій. Шаруватість пачки місцями підкреслюється тонкими хвилястими піщаними лінзочками.

Нижній контакт за кольором, наростанням біогенної переробленості, ясний.

3,0 м – TL 2 – вік порід **26,2±4,6 тис. р.**, OSL 2 – **23,2±4,1 тис. р.**

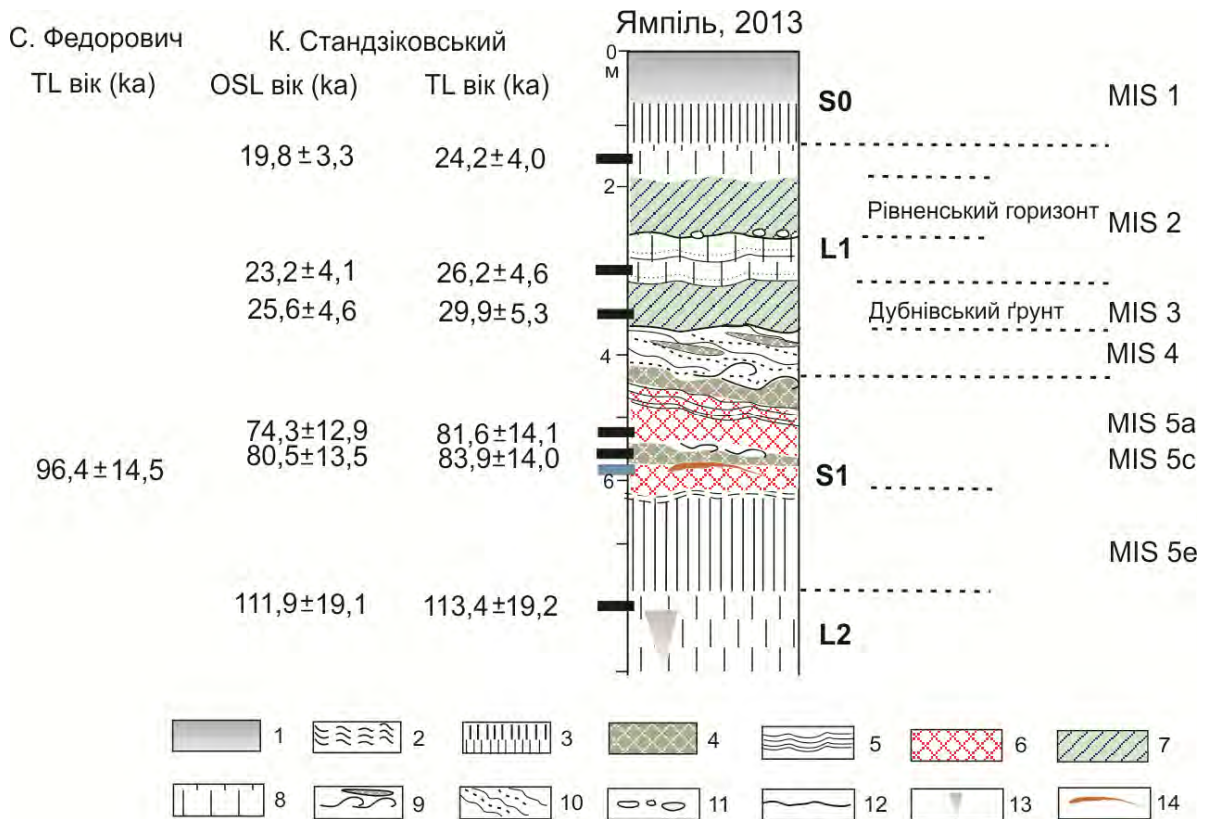

Рис. 3. Стратиграфія, літологічні особливості і вік лесово-ґрунтової серії верхньопалеолітичної пам'ятки Ямпіль: 1 – горизонт Н сучасного ґрунту; 2 – горизонт Е інтергляціального ґрунту; 3 – горизонти І сучасного/інтергляціальних ґрунтів; 4 – інтерстадіальний чорнозем; 5 – горизонти Е інтерстадіальних ґрунтів; 6 – горизонти І інтерстадіальних ґрунтів; 7 – інтерстадіальні/інтерфазові ініціальні ґрунти; 8 – лес; 9 – соліфлюкційні деформації; 10 – шаруваті делювіально-соліфлюкційні відклади; 11 – карбонатні конкреції; 12 – перерви в осадконагромадженні; 13 – клиноподібні перигляціальні структури; 14 – викопні кістки

Fig. 3. Stratigraphy, lithological features and age of loess-soil series of Upper Paleolithic site Yampil: 1 – H horizon of modern soil; 2 – E horizon of interglacial soil; 3 – I horizon of modern/interglacial soil; 4 – interstadial chernozem; 5 – E horizon of interstadial soil; 6 – interstadial I horizon; 7 – interstadial/interphase weakly developed paleosol; 8 – loess; 9 – solifluctional deformations; 10 – stratified deluvial-solifluctional deposits; 11 – carbonate concretions; 12 – sedimentary discontinuity; 13 – periglacial structure wedge-like; 14 – fossil bones

3,2–3,7

Дуже своєрідна однорідна пачка. Вона карбонатна, з великою кількістю вторинних карбонатів (псевдоміцелій; тріщини, інкрустовані CaCO_3 ; досить крупні (до 5 мм) трубчасті карбонати по рослинності, очевидно).

Пачка має характерний сірий колір (10YR7/3), інтенсивну біогенну переробленість. Це червоточини (до 1 см) і характерні кротовини (до 7 см), заповнені пухким матеріалом цього ж шару. Особливо рельєфно вони виділяються в соліфлюкційному горизонті червонувато-бурого кольору, який залягає нижче. Шар супіщаний, макропористий, з великою кількістю бурих і чорних крапкових і крупніших (до 3 мм) залізисто-манганових новоутворень. Є також кільця Лізеганга (до 1,5–2,0 см), лінзи оманганування (до 2 см) ближче до нижнього контакту.

Це, очевидно, віковий аналог *дубно*.

На поверхні цього шару у нижній частині лесу, що залягає вище, у 1975 р. А. Богуцький виявив верхньопалеолітичні артефакти, характеристика яких наведена у статті.

Нижній контакт ясний, хвилястий, за зміною кольору, зростанням щільності порід.

3,5 м – TL 3 – вік порід $29,9 \pm 5,3$ тис. р., OSL 3 – $25,6 \pm 4,6$ тис. р.

Рис. 4. Схема розташування розчисток (профілі А, В, С) лесово-грунтового розрізу Ямпіль

Fig. 4. Scheme of location of sections (profiles A, B, C) of loess-soil section of Yampil

3,7–4,5

Делювіально-соліфлюкційна пачка. Вона шарувата, з нахилом шарів на схід під кутом до 10° , шаруватість близька до горизонтальної – горизонтально-хвиляста.

Гранулометричний склад пачки загалом суглинистий, породи безкарбонатні, є тільки окремі скупчення вторинних карбонатів і поодинокі тріщини, інкрустовані білими карбонатами. Тріщини розпочинаються вище і продовжуються в підстилаючі породи. Тріщини близькі до вертикальних.

В пачці легко вирізнити три основних літологічні відміни порід:

- 1) суглинки іржаво-коричневі (7,5YR7/6);
- 2) суглинки сірі, голубувато-сірі (7,5YR7/2, 7,5YR7/1);
- 3) суглинки, яких у пачці найменше і які творять здебільшого лінзи товщиною до кількох сантиметрів. Це фрагменти денудованого горизонту Н одного із ґрунтів 5 ІКС (можливо, кількох). Колір прошарку темно-сірий з шоколадним відтінком (7,5YR5/3).

Пачка виділяється в розрізі завдяки своїй шаруватості, озалізненню, оглеєнню, а також переповненістю чорними і бурими залізисто-мангановими конкреціями діаметром до 3 мм.

Швидше за все, вона побудована фрагментами різних генетичних горизонтів ґрунтів 5 ІКС, перенесених з вищих ділянок схилу. Під нею залягають фрагменти горизонту І горохова, який повноцінно розкривається лише в западині, центр якої розташований в 10 м від описуваного профілю.

Соліфлюкційна пачка, щоправда зменшеної потужності, закриває западину.

Профіль В

Продовження опису розрізу проводимо по центру горохівської западини з добре сформованими ґрунтами MIS 5. Відстань між профілями А і В складає 8,5 м (рис. 4). Добре видно, як описаний в профілі А нижній делювіально-соліфлюкційний шар (в інтервалі 3,7–4,5 м) перекриває западину, зменшуючись у потужності на її краю до 0,4 м. Всього розкопано 15 м западини, в північно-східній частині вона зрізана кар'єрними роботами.

Глибина, м
4,5–5,4

Ґрунтовий комплекс, який відповідає, швидше за все, верхнім інтервалам MIS 5. В глинищі добре видно, що буквально в трьох метрах від профілю А розпочинається западина з чітким падінням шарів на північний схід.

4,5–4,7

Западина перспективна для вивчення MIS 5.
Ґумусний (Н) горизонт. Він шаруватий, шаруватість у напрямку схилу. Горизонт супіщаний, відмитий від карбонатів, какао-коричневий (7,5YR7/4). Супіски щільні, з вторинними карбонатами (невеличкі гнізда до 1 см, тріщини з кіркою білого CaCO₃). Є чорні, рідше бурі залізисто-манганові новоутворення до 3 мм діаметром. Трапляються лінзочки потужністю до 1 см, складені темнішим сірувато-коричневим (7,5YR4/3) матеріалом.

4,7–5,1

Перехід ясний. Змінюється характер шаруватості, колір і текстура порід.

Горизонт E/I (перехідний) весь супіщаний, відмитий від карбонатів, вторинні карбонати зустрічаються тільки в інкрустованих тріщинах. Є дуже характерна тонка шаруватість з нахилом до центру западини. Горизонт побудований головню бурим матеріалом горизонту І (7,5YR6/4) і білястим матеріалом горизонту Е (7,5YR8/1). Кількість білястого матеріалу дещо вища у верхній частині шару. Вона складає здебільшого лінзочки товщиною до 1–1,5 см і, можливо, виповнювала вертикальні тріщинки на

ранніх стадіях формування горизонту. Текстура горизонту дрібнозерниста. Складення досить щільне. По усьому шару є чорні залізо-манганові новоутворення до 2–3 мм у діаметрі.

В нижній частині горизонту Е/І та у верхній частині горизонту І трапляються червоточини, заповнені матеріалом горизонту Н і світлим білястим матеріалом горизонту Е діаметром 10–15 мм. Зустрінуто також окремі кротовини діаметром до 7 см з гумусним і лесовим наповнювачем.

Перехід за зростанням однорідності порід.

В підшві соліфлюкційної пачки (інтервал 3,7–4,5 м) є скупчення карбонатних конкрецій діаметром 3–4 мм. Тут також дещо більше оранжевих і чорних залізо-манганових конкрецій.

5,1–5,4 *Ілювіальний (І) горизонт.* Він супіщаний, також відмитий від карбонатів, дуже щільний, світло-коричневий (7,5YR6/4), зернистий, з окремими карбонатними тріщинами. Матеріал горизонту відносно однорідний з ясним нижнім контактом. Потужність горизонту дещо мінлива, оскільки він сформований в западині.

5,3 м – ТЛ 4 – вік порід **81,6±14,1 тис. р.**, OSL 4 – **74,3±12,9 тис. р.**

Профіль С

Продовження опису розрізу. Опис зміщуємо на 2,5 м на північний схід (рис. 4).

Глибина, м

5,4–6,0

Дуже деформований профіль *чорноземного ґрунту*, сформованого над лесовим (еємським) ґрунтом.

В профілі чітко виділяється дві частини:

5,4–5,7

Верхніх 0,3 м – це перевідкладений делювіально-соліфлюкційно перешарований гумусний горизонт, складений в основному супісками, відмитими від карбонатів, переповненими чорними залізо-мангановими новоутвореннями до 3 мм діаметром. Горизонт шаруватий, складається головню з двох компонентів:

1. більш-менш монолітні рештки гумусного горизонту в прошарках і лінзах товщиною 10–12 см (з відхиленнями); вони темно-коричневого кольору (7,5YR6/3);

2. матеріал лесового обліку, світло-коричневий (7,5YR7/3) з потужністю прошарків також до 10 см.

В горизонті трапляються червоточини до 1,5 см діаметром, заповнені як лесовим (світлим), так і гумусним (темним) матеріалом. З горизонту відходять вузькі (до 5–7 см), майже вертикальні косми, заповнені гумусним матеріалом. Тобто нижній контакт язичуватий (“косматий”). Не виключено, що є кілька генерацій косм.

5,7–6,0

Нижніх 0,3 м чорноземного ґрунту можна розглядати як ілювіальний (І_{кротов.}) горизонт. Він сформований значною мірою на елювіальному горизонті лесового еємського ґрунту. Кротовини діаметром до 10 см заповнені лесом і темним гумусним матеріалом (?) або матеріалом ілювіального горизонту лесового еємського ґрунту (?).

Матеріал горизонту І супіщаний, зернистий, безкарбонатний, какао-коричневий (7,5YR7/3). Тут багато чорних залізо-манганових примазок до 3 мм.

Нижній контакт нерівний. Добре видно білястий матеріал горизонту Е еємського ґрунту.

На поверхні горизонту зустрінуто скупчення кісток (два зуба, розтрісканий бивень (?) та ін.) волохатого мамонта (*Mammuthus primigenius* (?) Blum., 1799). Визначення зубів мамонта провів П. Вой-

тал (Інститут систематики і еволюції тварин ПАН, м. Краків). Із порід, які заповнювали порожнини в зубах мамонта, аналітик К. Стандзіковський отримав чотири дати TL, середній вік цих порід $81,3 \pm 9,6$ тис. р. На ділянках скупчення кісток спостерігались також вуглики (рис. 5). Є великі підстави сподіватися, що у ході подальших досліджень палеолітичної пам'ятки Ямпіль у цьому шарі з фауною хребетних будуть виявлені середньопалеолітичні артефакти. Переконані, що таке скупчення кісток і вугликів не може бути випадковим.

Рис. 5. Фауна хребетних і вуглики у горохівському викопному ґрунтовому комплексі розрізу Ямпіль: 1 – загальний вигляд; 2 – зуб волохатого мамонта; 3 – вуглики (позначені хрестиками)

Fig. 5. Fauna of vertebrates and pieces of charcoal in Horokhiv fossil soil complex of section of Yampil: 1 – general view; 2 – tooth of mammoth; 3 – pieces of charcoal (marked by crosses)

- 5,5 м – TL 5 – вік порід, які залягають безпосередньо над кістками, **83,9±14,0 тис. р.**, OSL 5 – **80,5±13,5 тис. р.** Для порід, які залягають безпосередньо під кістками, отримано дату у лабораторії Гданського університету (аналітик С. Федорович) **96,4±14,5 тис. р.**
- 6,0–7,6 *Ілювіальний горизонт еемського (горохів ss.) ґрунту* (MIS 5e).
- 6,0–6,4 Найоднорідніша частина ілювіального горизонту еемського ґрунту. Вона супіщана, щільна, безкарбонатна, світло-коричнева (7,5YR7/3), з великою кількістю білястої присипки по структурних окремостях. Пачка переповнена чорними і бурими залізисто-мангановими новоутвореннями до 3 мм. Є чимало кротовин, заповнених головно гумусним матеріалом. Діаметр кротовин до 10 см.
- Шар можна розглядати як горизонт I або горизонт E/I.
- Перехід поступовий.
- 6,4–6,9 Наступних 0,5 м ілювіального горизонту також супіщані, безкарбонатні, зі складною горизонтально-хвилястою окремістю. Трапляються лінзочки і прошарки дуже тонкого білого піску з максимальною потужністю 2 см. Колір пачки світло-коричневий (7,5YR7/3), але з плямами і прошарками тонкого білого піску. На окремих ділянках є велике скупчення головно чорних залізисто-манганових новоутворень до 4 мм. Це можна розглядати як горизонт I".
- 6,9–7,6 Найбільш неоднорідна частина ілювіального горизонту. Вона має дуже складну будову, часто із мікророзривами і тілами шаруватих (жовтих, білих) дуже тонких пісків потужністю до 10–15 см. Пачка дуже неоднорідна, місцями насичена залізисто-мангановими новоутвореннями, чорними і рідко бурими до 3–4 мм. Це горизонт I".
- Нижній контакт ясний, хвилястий, за зміною літологічного складу порід.
- 7,6–8,5 *Інтенсивно оглеєні голубувато-сірі супіски* (10YR7/1), безкарбонатні, вологі, щільні, з дуже інтенсивним озалізненням. Озалізнення плямисте (на тих ділянках супіски стають бурими (10YR7/6)), по шаруватості плівкове, а також по дуже складній системі тріщинуватості також плівкове. Швидше за все, ми маємо справу з похованим діяльним шаром збаразького палеокріогенного етапу – наймолодшого у середньому плейстоцені.
- З цим горизонтом пов'язана клиноподібна структура (рис. 6) з максимальною шириною у верхній частині до 0,5 м, і яка спостерігається у цьому шарі на усю потужність, тобто на її відкриту частину.
- 8,0 м – TL 6 – вік порід **113,4±19,2 тис. р.**, OSL 6 – **111,9±19,1 тис. р.**

Як ми вже зазначали, у лесі безпосередньо над дубнівським ґрунтом у 1975 р. виявлено серію крем'яних виробів верхньопалеолітичного віку. Колекція складається з 12 сколів, які за характером сировини можна поділити на дві частини. Перша збірка (рис. 7, 1) складається з дев'яти предметів, що походять від однієї конкреції туронського кременю – світло-жовтуватої з рожевим відтінком високоякісної сировини. Вапнякова кірка цієї конкреції помітна на трьох предметах (рис. 8, 1, 5, 6). Інші 6 пластин не мають кіркового покриття на спинках, що свідчить про утилізацію ядрища на другому етапі – послідовного зняття заготовок з паралельно ограненого нуклеуса, очевидно, об'ємного типу. Опосередкованим свідченням останнього є фрагменти реберчастих пластин (рис. 8, 2, 8). Перша з них (рис. 8, 2) має також сліди різцевого зняття на поперечному розломі, з дорсального боку. Зі сторони черевця помітна легка блакитна патина. Зауважимо, що це єдиний предмет з незначним патинуванням, інші речі не мають патини зовсім. У них добре збережені гострі поздовжні краї без природних розломів та надщерблень.

Рис. 6. Клиноподібна структура збараського палеокріогенного етапу
Fig. 6. Wedge-like structure of Zbarazh palaeocryogenic stage

Ще один предмет з цієї колекції, який може бути трактований як знаряддя – майже повністю первинна пластина з локалізованою ретушшю на випуклому поздовжньому краю, ближче до ударної площадки (рис. 8, 1). Ретуш крайова, рівновелика, паралельного ґатунку. Можливо, що ця ділянка використовувалася як лезо скребла (?).

Інші фрагменти пластин свідчать про застосування техніки навмисного розлому, що добре документують три вироби (рис. 8, 3, 4, 7).

Друга збірка (рис. 7, 2) цієї колекції (3 предмети) походить також від однієї конкреції темно-сірого туронського кременю з ледь помітною патиною (на одному кремені з одного боку). Усі три відщепи належать до напівпервинного типу, тобто мають на дорсальній поверхні фрагменти кіркового покриття (ймовірно, що ці сколи демонструють послідовність оформлення поверхні нуклеуса, вкритого тонкою сірою кальцитовою кіркою).

Два більших сколи (рис. 9, 1, 2) можна відносити до виробів з вторинною обробкою – з різцевими сколами базально-вентрального типу (хоча сумнівно, що ці вироби використовувалися у роботі). Перший відщеп (рис. 9, 1) поперечно-вкороченого характеру, окрім різцевого зняття при основі, має ще й вентральну зубчасту ретуш на випуклому поперечному краю. Можливо, що це сліди пошкодження, але палеолітичного часу.

Рис. 7. Ямпіль. 1975. Збірка А. Богущого (фото 2014 р.): 1 – кремені від світло-жовтої конкреції; 2 – кремені від темно-сірої конкреції
Fig. 7. Yampil. 1975. Collection of A. Bogucki (photo made in 2014): 1 – fragments of light-yellow concretion; 2 – fragments of dark-gray concretion

Другий відщеп з обламаним термінальним кінцем також має базальний різцевий скол і сліди вентральної ретуші при ударній площадці. В цьому місці ретуш локальна, глибока, виїмчаста. На поздовжньому випуклому краю заготовки є сліди локалізованої підрегушовки.

Третій відщеп – типовий дорсально-плаский/гладкий скол з увігнутою “раковистою” спинкою, що свідчить про його допоміжний оформлювальний характер.

Загалом, аналізуючи усю колекцію – фактично десяток сколів з двох нуклеусів, можна відзначити, що це розвинута призматична індустрія верхнього палеоліту, скоріше за все, його другої половини, що відповідає стратиграфічній позиції наддубнівського лесу. Культурне

обличчя пам'ятки з огляду на брак специфічних знарядь та невелику кількість матеріалів визначити проблематично. Найближчими стратиграфічними та хронологічними аналогами з розкопаних пам'яток є другий та третій культурні шари Липи VI [Савич, 1975; Sytnyk, 2015].

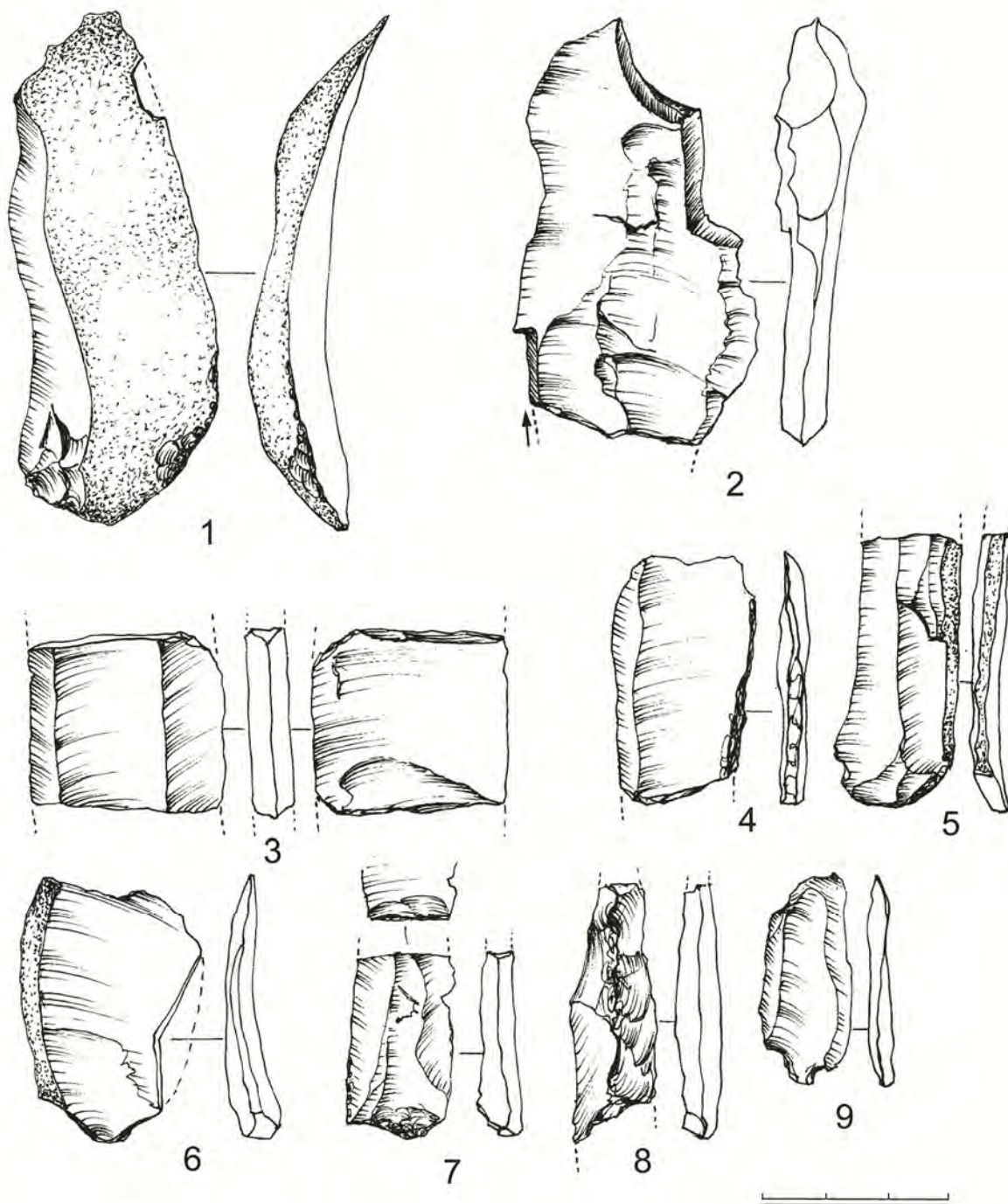

Рис. 8. Ямпіль. 1975. Збірка А. Богущого. Кремені від світло-жовтої конкреції
Fig. 8. Yampil. 1975. Collection of A. Bogucki. Fragments of light-yellow concretion

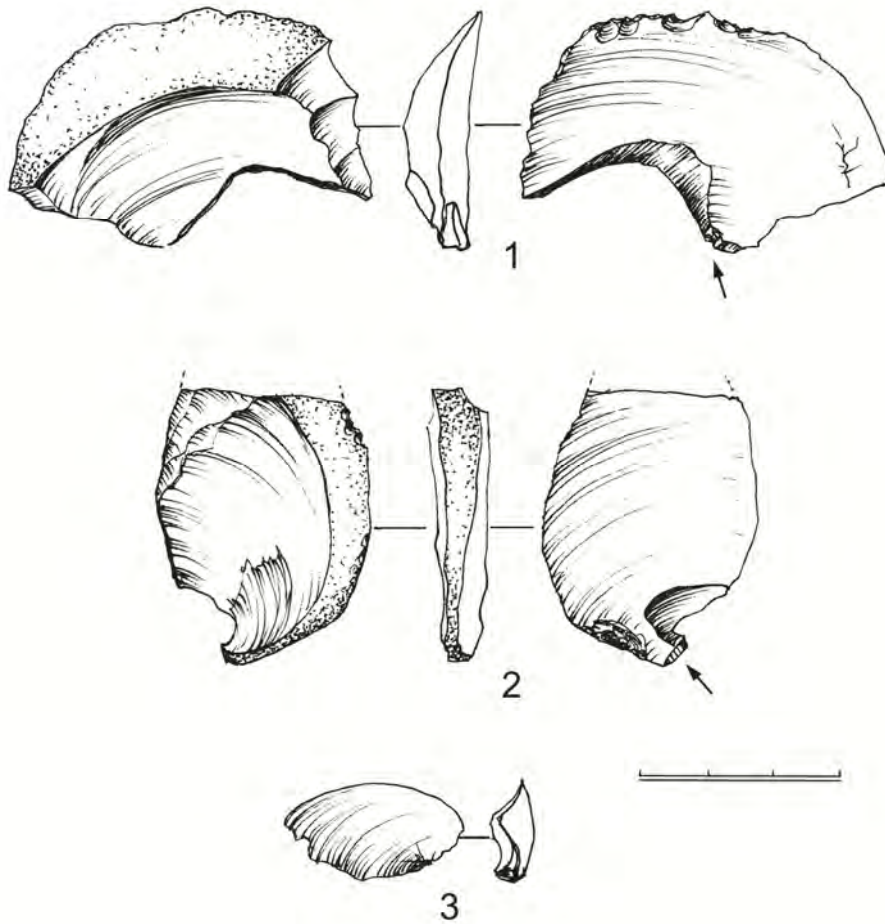

Рис. 9. Ямпіль. 1975. Збірка А. Богуцького. Кремені від темно-сірої конкреції
 Fig. 9. Yampil. 1975. Collection of A. Bogucki. Fragments of dark-gray concretion

Абсолютні датування порід верхньопалеолітичної пам'ятки Ямпіль проведено методами TL і OSL у лабораторії університету Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, РП) аналітиком К. Стандзіковським. Матеріал безпосередньо під виявленими кістками мамонта продатовано у лабораторії Гданського університету аналітиком С. Федоровичем.

Отримані дати (шість пар TL/OSL) наведено на рис. 3. З отриманих дат ми можемо припускати, що ймовірний час проживання верхньопалеолітичних людей на цій території відповідає інтервалу $29,9 \pm 5,3$ – $26,2 \pm 4,6$ тис. р. (за даними TL-датувань) та $25,6 \pm 4,6$ – $23,2 \pm 4,1$ тис. р. (за даними OSL-датувань).

Підсумовуючи вищесказане, варто відзначити перспективність вивчення розрізу лесово-грунтової серії Північного Поділля Ямпіль з огляду на його детальну стратиграфію, особливості будови горохівського викопного ґрунтового комплексу, наявності верхньопалеолітичного і, можливо, середньопалеолітичного культурних горизонтів, розвиток різновікових палеокріогенних явищ та ін. Значення подальших досліджень пам'ятки Ямпіль посилюється і тим, що це один із небагатьох розрізів лесово-грунтової серії, які вміщують палеолітичні культурні горизонти на Північному Поділлі.

ЛІТЕРАТУРА

Савич В.П. (1975). Пізньопалеолітичне населення Південно-Західної Волині. – Київ: Наук. думка. – 136 с.

Łanczont M., Madeyska T., Bogucki A., Mroczek P., Hołub B., Łącka B., Fedorowicz S., Nawrocki J., Frankowski Z., Standzikowski K. (2015). Środowisko abiotyczne paleolitycznej ekumeny strefy pery- i metakarpackiej / Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS. – S. 55–458.

Sytnyk O. (2015). Paleolit Przedkarpacia i Podola: kontekst archeologiczny, geochronologiczny, kulturowy / Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS. – S. 691–835.

REFERENCES

Savych, V.P. (1975). *Piznopaleolityczne naseleńnia Pivdenno-Zakhidnoi Volyni*. Kyiv: Naukova dumka, 136 pp. (in Ukrainian).

Łanczont, M., Madeyska, T., Bogucki, A., Mroczek, P., Hołub, B., Łącka, B., Fedorowicz, S., Nawrocki, J., Frankowski, Z., & Standzikowski, K. (2015). Środowisko abiotyczne paleolitycznej ekumeny strefy pery- i metakarpackiej. In M. Łanczont & T. Madeyska (Eds.), *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej* (55–458). Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).

Sytnyk, O. (2015). Paleolit Przedkarpacia i Podola: kontekst archeologiczny, geochronologiczny, kulturowy In M. Łanczont & T. Madeyska (Eds.), *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej* (691–835). Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).

Стаття: надійшла до редакції 11.10.2016
прийнята до друку 20.10.2016

YAMPIL – A NEW UPPER PALAEOLITHIC SITE OF NORTHERN PODILLIA

Andriy BOGUCKI¹, Olexandr SYTNYK², Maria ŁANCZONT³,
Olena TOMENIUK^{1,2}, Karol STANDZIKOWSKI¹, Przemysław MROCZEK³

¹ Ivan Franko National University of Lviv,
P. Doroshenko Str., 41, 79000, Lviv, Ukraine, e-mail: pleistocene@ukr.net, prostolena.87@ukr.net

² Ivan Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Vynnychenka Str., 24, 79008, L'viv, Ukraine

³ Maria Curie-Skłodowska University,
Kraśnicka Str., 2 cd, 20718, Lublin, Poland, e-mail: lanczont@poczta.umcs.lublin.pl,
karol.standzikowski@poczta.umcs.lublin.pl, loess@poczta.umcs.lublin.pl

Upper Paleolithic site of Yampil is associated with over-Dubno loess (MIS 2) of well-stratified section of loess-soil series of Northern Podillia. In this section, deposits of Middle and Upper Pleistocene are represented. Horokhiv fossil soil complex (MIS 5) is presented most clearly. It is developed partly in the ancient deepening that influenced its formation and good preservation. In the one of stage soils of Horokhiv complex fossil faunal remains of mammoth (*Mammuthus primigenius*(?) Blum., 1799) and numerous pieces of charcoal were discovered. There is a great potential of finding of Middle Paleolithic cultural horizon here.

Upper Paleolithic cultural horizon is represented by collection, which consists of 12 flakes knapped from two cores. Analysis of archaeological material witnessed that this developed prismatic industry of Upper Paleolithic, most likely, belonged to its second half, that corresponds to stratigraphic position of over-Dubno loess.

For the deposits of Yampil the series of dates was obtained by methods of TL and OSL-analysis. Probable period of habitation of Upper Paleolithic population on this territory corresponds to interval between 29,9±5,3 – 26,2±4,6 kyr. BP (by TL-dating) and 25,6±4,6 – 23,2±4,1 kyr. BP (by OSL-dating). The closest stratigraphic and chronological analogues for the excavated sites are second and third cultural layers of Lypa VI site.

Key words. Upper Palaeolithic, loess-soil series, Northern Podillia, vertebrate fauna, TL and OSL-dating.